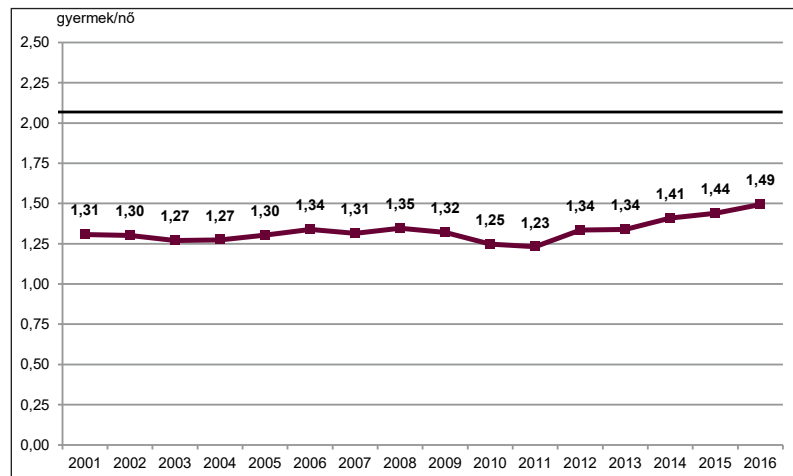

K.3.4. Teljes termékenységi arány

Egy ország népességszámát több tényező is befolyásolja: a várható élettartam és a népmozgások mellett ilyen a születések száma. Nemzetközi összehasonlításban leginkább a teljes termékenységi arányszámot szokták használni annak kifejezésére, hogy egy adott populáció létszáma hosszabb távon várhatóan mennyire marad stabil.

Az indikátor értéke az alábbiakat fejezi ki: „Azon élve született gyermekek átlagos száma, akiket egy nő élete során világra hozhatna, ha a termékeny évei az adott év korszpecifikus termékenységi arányszámainak megfelelően telnének. Ez az arányszám így egy hipotetikus generáció befejezett termékenységét adja meg, amelyet úgy számítanak ki, hogy összeadják a nőkre vonatkozó korszpecifikus termékenységi arányszámokat egy adott évben (feltételezve, hogy a nők száma minden korban ugyanaz).” A reprodukciós szintnek (azaz amikor a populáció újratermeli önmagát) – a halálozás és migráció változatlanóságát feltételezve – a 2,1-es arányszámot tekintik.

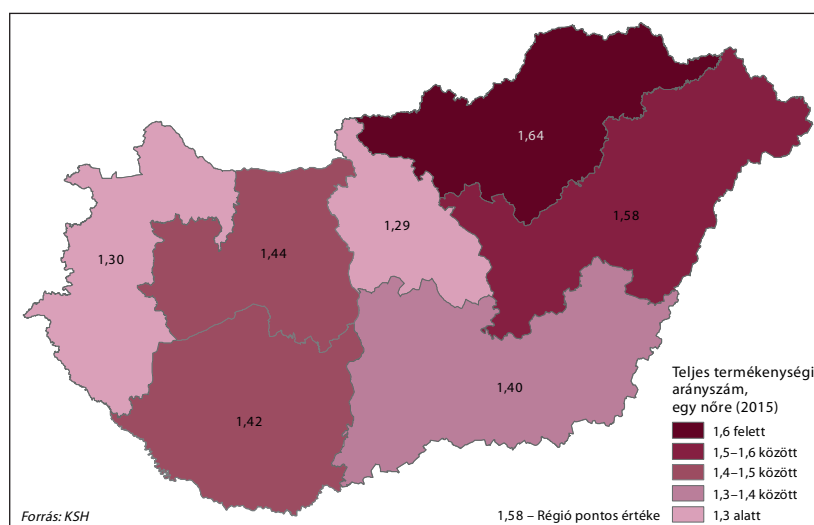
A fejlett országokban az utóbbi évtizedek során óriási mértékben csökkent az arányszám: az 1970-es években még bőven meghaladta a 2,1-et, majd az 1990-es évekre ez alá süllyedt, és azóta csak kismértékben változott. Az Európai Unió átlaga 2015-ben 1,58 volt, és mindössze néhány olyan EU-tagállam van, ahol az arányszám megközelíti a reprodukciós szintet (Franciaország: 1,96, Írország: 1,92). A csökkenő trend hátterében komplex társadalmi-gazdasági folyamatok állnak: a nők magasabb iskolázottsága és fokozottabb munkaerőpiaci részvétele az első gyermekvállalás időpontjának kitolódásával jár (az anyák átlagos életkora első gyermekük születésekor 1990 és 2010 között 23-ról 28 évre nőtt), illetve – ezzel párhuzamo-

Forrás: KSH

san – nő a különbség a kívánt és a ténylegesen megszületett gyermekek száma között: a KSH felmérése szerint 2009-ben 1,96 volt a közvélemény által ideálisnak tartott gyerekszám, míg a kiemelt célcsoportot – 15–29 éveseket – megszólító Ifjúság 2010 kutatás szerint 1,7 gyermek vállalását tervezik a fiatalok. A kormányzati beavatkozások a leginkább arra képesek hatni, hogy az egyébként kívánt gyermekszámot minél nagyobb mértékben el is ériék a családok: a pénzügyi transzfereken túl ilyen hatása van a munkaerőpiaci intézkedéseknek (például a részállású munkavégzés feltételeinek javítása) vagy a családokat segítő infrastruktúra fejlesztésének (például bölcsődei elhelyezés). Ilyen jellegű szabályozási változások a hazai környezetben is megfigyelhetők (például a gyed-gyes extra bevezetése vagy a bölcsődei férőhelyek számának növekedése 2007 és 2015 között 25 ezerről 40 ezerre). A beavatkozásokkal kapcsolatos legfontosabb követelmény azonban a kiszámíthatóságra vonatkozik a gyermekvállalás nyilvánvalóan hosszú távú kihatásai miatt.

Magyarországon az arányszám a gazdasági világválságot követően az 1,3 körüli, alacsony színtről még tovább csökkent, majd 2011-ben emelkedésnek indult. A jelenlegi, 1,49-es szint jelentős növekedést takar (bár az EU-átlagtól még elmarad, és a rendszerváltás kori, 1990-es 1,87-es értéket sem éri el). A régiók között ezt az indikátort tekintve is vannak különbségek: az arányszám a legfejlettebb közép-magyarországi régióban a legalacsonyabb (2015-ben 1,29 volt), míg Észak-Magyarországon a legmagasabb (1,64).

Forrás: KSH

A reprodukciós ráta 2011 óta javuló tendenciát mutat, de ez önmagában még nem elégséges a népességszám stabilizálásához.